

MONDRAGON UNIBERTSITATEA ETA EUSKARA

JESUS GARMENDIA

Mondragon Unibertsitatearen (MU) sorrerak euskaltzale bat baino gehiago kilikatu du bere itzaropenean: ez ote da denok espero genuena? Ez ote da UEUK urtero sentiarazten digun Euskal Unibertsitatearen gabezia betetzera datarren ikasgunea? Ez ote da hainbat erakundek, bakoitzak bere erara, eta Eskoriatzako Irakasle-Eskolak berak, urtetan iragarri eta prestatu duten Euskal Unibertsitatea?

Kooperatibismo-giran sortua eta, bestalde, egitura sendoa-
ren jabe, eskaintzen du bai Unibertsitate berriak motiborik euskaldunen aspaldiko ametsak beteko dituela pentsarazteko, nahiz eta maila ez-publikoan izan.

Ez du ematen, ordea, amets hauek erabat beteko direnik. MUren indarra, egitura sendoaren jabe izatea, baita hain zuzen bere ahulezia: *denak* baldintzatzen du *zitekeena*, oraingo errealitateak izan nahiko lukeen proiektua. Ez da, alegia, unibertsitate berria *ex nihilo* sortzen; bera osatzen duten zentruetako bakoitzak bere historia eta kultura ditu, eta gure gaiari dagokionean, euskara oso era ezberdinetan bizi izan da zentruetariko bakoitzean.

Gaurko errealitatea kontuan hartuz ekiten dio, beraz, MUK bere proiektua diseinatzeari, eta proiektu horren barruan euskarari, gure herriaren bereizgarri nagusitzat jotzen den hizkuntzari, benetan dagokion presentzia aitortzen zaio, ikusi ahal izango dugunez. Baina ez da izango hainbatek itxaroten dugun Euskal Unibertsitatea.

ERREALITATEAREN ARDATZA

Jakina da MU orain arte UPVri adskribatuta egon diren hiru Unibertsitate-Eskolak osatzen dutela: Mondragon Eskola Politeknikoak (MEP), Oñatiko ETEOk eta Eskoriatzako Irakasle-Eskolak.

Lehenengo bien jatorria Francoren diktadurapekoa da: MEP 1943an jaio zen «Escuela Profesional» modura eta ETEO 1960an «Escuela Técnica Administrativa de Oñate» izenaz. Irakasle-Eskola, aldiz, 1976an sortu zen gaur egun duen egitura berberekin.

Eskola legez erdaldunak izan beharrak honelako ondorioak utzi ditu, beste batzuen artean, MEPen eta ETEOn:

- Irakasleek, batez ere orain helduxeagoak direnek, gaztelaniaz jokatu behar izan dute profesionalki; ondorioz, nahiz eta euskaldunak izan, gelan euskaraz jarduteko arazoak dituzte.
- Ikasleei dagokienean, erdal zonaldeko jendea (Gasteiz kasu) erruz etorri da zentruotara, eta ez da beti jakin elebitasunaren esparrua tajuz antolatzen.

Egia da, bestalde, azkeneko hamabost urteotan, euskaraz eskolatutako ikasle goa ugaritzen joan den heinean, ahalegin handiak egin direla, batez ere MEPen, karrera guztien atal garrantzitsuak euskaraz eman ahal izateko. Baina, beharbada, ez da euskararen alorrean beste zenbaitetan lortu den bikaintasuna lortu, besteak beste, ez delako enpresen aldetik eskabide handirik egon alor horretan.

Azken oharraren haritik, euskararen munduan beti ere, badago arrisku izugarri bat edozein Unibertsitate zelatzen duena, baina are gehiago nagusiki enpresari begira sortu den MU bezalako instituzio bat: ikuspegi produktibista hutsaren menpe jartzearena, alegia.

Ikerketa bultzatu behar da enpresak horrela eskatzen duela eta ingelesa jakin behar da harreman ekonomikoek horrela exigitzen dutelako. Baina zer egin produkzioan eraginik ez duten gaiekin? Non egin tokia teknikoak ez diren hausnarke-ta sozio-antropologikoei? Zer egin euskararekin? Azken finean, zeri eman lehentasuna Unibertsitate-jardueran: gizarteari profesional hutsak eskaintzeari edo beren ezagutza teknikoa gizartearen esanetara jarriko duten gizartearen errotutako pertsonak formatzeari? Noizbehinka norbait ausartzen da ia-ia ahaztuta dagoen auzi hau aipatzera; Joxe Azurmendik, adibidez, honela gogoratzen digu Arizmendiarrietak enpresari buruz zuen ikuspuntua:

Kooperatibismoaren azken helburua gizarte berria da, «gizon-ema-kume berria»; hots, lana gizatiartzea, heredatu dugun kultura gaintzea, komunitate berria sortzea. Abiapuntua bakarrik da lantegi kooperatiboa. (*Arrasaten, 1996ko azaroan*)

Nola ez esan beste horrenbeste, gutxienez, Unibertsitateari bagagozkio?

EKIMENAREN ARDATZA

MUK Euskal Herrian sustraituriko izaera aitortzen dio bere buruari hala alderdi sozio-ekonomikoei dagokienean nola kul-

tur arlokoei eta linguistikoei dagokienean ere (Estatutuen 2. artikulua).

Argi du, horrenbestez, zenbait zentrutan orain indarrean dagoen egoera linguistikoa ez dela «normala»: horregatik dio bere Estatutuen 37. artikulua euskararen erabilpena normalizazio-bidean jarriko dela.

Normalizazio-prozesu honen azken helburua behin-behineko Zuzendaritzak elaboratu duen Plan Estrategikoan agertzen da esplizitoki: edozein ikasleri ikasketak euskaraz egin ditza-la garantizatzea progresiboki.

Azken adberbioan dago kakoa, noski. Baina aipatu Plan Estrategikoak, bere 4. egintza-planean, agindu zehatzak ematen dizkio zentru bakoitzeko zuzendariari: 1997ko abendurako elaboratuta izan behar ditu titulazio bakoitzari dagokion euskararen inplantazioaren egutegia, alde batetik, eta zentruaren hizkuntz normalizazio-plangintza, bestetik; errektoreari dagokio, aldiz, Unibertsitatearen era guztietako dokumentazioa normalizatzea irailerako.

Baina, erabakiak erabaki, gizartea bera izan da euskararen presentzia indartzearen alde jokatu duena. Euskal Herriak arbuia egin du bere haurrak euskaldun bihurtzeko gai ez den edozein eredu: «A» eredu desagertu egin da dagoeneko Arrasaten bertan eta, azken datuen arabera, Gipuzkoan % 12 besterik ez daude eredu horretan DBHko mailetan; beste eskualdeak, nahiz eta mantsoago, ildo beretik doaz. Ez du, ondorioz, beste munduko meriturik Unibertsitateak euskara bere egitean: gizarteak bere kideen pertsona-garapen osoa ziurtatzeko markatzen duen bidearen ildotik ibiltzea besterik ez du eginen unibertsitateak.

Hizkuntz normalizaziorako borondateak badu, bestalde, beste adierazpen esanahikorra Plan Estrategikoan: MUK bultzatu egingo du «euskal giroa» eta bideak jarriko ditu gure hizkuntza estamentu ezberdinetan erabiltzeko. Soziolinguisten hitzak erabiltz, hizkuntzaren nukleartasunaren ondorio hutsa litzateke jokabide hori; hau da, edozer gauza egiteko hizkuntzaz baliatzen garenez, koherentzia hutsa litzateke bere bu-

rua euskalduntzat duen erakundeak edozein jarduera gauzatzeko beretzat duen hizkuntzaz baliatzea.

ETORKIZUNAREN ARDATZA

Eta soziolinguistika aipatu dugunez, gogoratu egin behar dugu euskara arloan ere, edozein uste edo siniskeriaren gainetik, irizpide zientifikoak behar direla. Helburu onak edukitzeak ezin dezake edozein bitarteko justifikatu; bitartekoak dira helburua sortu, itxuratu eta justifikatzen dutenak, funtsean. Esan nahi da, horrenbestez, ezinbesteko dela MUrentzat baliabide teknikoak martxan jartzea, eta horien artean, lehentasunez, errektoreordetza eta zentru bakoitzeko euskara-batzordeak.

Ez genuke nahi, ordea, erakundeon eginkizuna corpus-aren atalera mugatzea, euskararen kalitateaz arduratze hutsera, alegia; status-aren atala ere beren gain har dezatela nahiko genuke: pertsonalaren —badagoena zein berria— hizkuntz eskakizunak zehaztu eta erreziklaia bideratu, tokian tokiko erabilera-programei aholkua eman eta jarraipena egin, ingurunearekiko harremanetan sakondu, euskarari lan-munduan bideak zabaltzeko eragile izan eta eskaerei erantzun...

Horrela, Pako Garmendiaren kontzeptua erabiliz (*Egunakaria* 96-9-14), euskara, jakintzaren erdigune ezezik, gizartearen beraren erdigune ere izango da. Ikasgaietan euskara erabiliko da, baina gaztelania eta frantsesa edo ingelesa ere etxean egongo dira gure artean, mundua ez baita euskal unibertsora mugatzen. Baina gelatik kanpo ere, gure herri atomizatu honetan, euskarak bilduko ditu hezkuntza eta produkzio-mundua, euskara izango da gizarte kohesioaren eragileetako bat.

Mondragon Unibertsitateak —nork debeka diezazkioke bere ametsak eta mitoak?— horrela nahiko luke burutu euskal gizartearekiko hartu duen zerbitzu-konpromezua. Horrela situatzen dugu gure burua konpromezu hori, neurri batean edo bestean, aurrera ateratzeko erantzukizun historikoa geureganatu dugunok.